

УДК 37.091.32:7:008

Лисенко Вікторія Володимирівна,учитель загальноосвітньої школи I–III ступенів № 15,
м. Павлоград, Дніпровська обл.

ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА УРОКІВ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

У статті актуалізується питання раціонального поєднання теоретичної та практичної складових уроку художньої культури з акцентом на різноманітних формах практичної діяльності старшокласників, спрямованих на розвиток їхніх творчих здібностей, зацікавлення мистецтвом і художньою культурою. Застосування практичних форм роботи на уроках автор розглядає як спосіб підвищення мотивації до опанування історії розвитку художньої культури та особливостей різновидів мистецтва, а також збагачення емоційно-естетичного досвіду учнів, пробудження особистісно-позитивного ставлення до творів мистецтва, зростання потреби у творчій самореалізації в процесі пізнання культурних цінностей. Наведено окремі техніки декоративного мистецтва (кірігамі, оригамі), які можна успішно використовувати в практичній роботі з учнями. Покрокові алгоритми виготовлення моделі відомих на весь світ споруд і японського віяла, візуально підкріплені фотографіями та схемами, будуть корисними для педагогів на уроках художньої культури.

Ключові слова: художня культура, старшокласники, практична діяльність, декоративні техніки.

Практична діяльність учнів відкриває значні можливості для розкриття їхнього творчого потенціалу і розвитку здібностей. На уроках різні форми практичної роботи використовують ще й з метою зацікавлення школярів, мотивування до активних творчих дій, особистих відкриттів у пізнанні нового матеріалу. Для того, щоб естетико-виховний потенціал уроків художньої культури став джерелом народження творчих імпульсів [1, с. 15], завдання мають бути не тільки зрозумілі, а й внутрішньо сприйняті учнями, значущими, знаходити емоційний відгук, – отже, бажання спілкуватися з творами світового мистецтва має бути вмотивованим. Мотивом як приводом до активної дії в конкретних обставинах є усвідомлене учнями внутрішнє

спонування [4, с. 73]. Тому основним у педагогічному мистецтві вчителя є вміння спонукати, а не примушувати. Одним із завдань уроків художньої культури є формування естетичних потреб учнів, які, за словами О. Б. Колчиної, утворюють «фундамент, стрижень художньо-творчого і духовного розвитку особистості старшокласника, його емоційно-чуттєвих компонентів» [2, с. 8].

Художня культура є «верхівкою» безперервної художньо-естетичної освіти дитини в загальноосвітній школі. З першого класу школярі докладно знайомляться з основами та особливостями образотворчого та музичного мистецтва. На уроках провідною є саме практична діяльність, що робить процес пізнання мистецтва більш емоцій-

ним, цікавим та ефективним. У старшій школі на уроках художньої культури часто домінує теоретична складова, що пояснюється готовністю старшокласників до сприйняття фундаментальних знань з історії розвитку культури та особливостей різних видів мистецтва. Однак, щоб учні не втратили інтерес до предмета, необхідно періодично впроваджувати практичні форми роботи, які спонукають до «живого» спілкування з мистецтвом і забезпечують не тільки інтелектуальний, а й творчий розвиток особистості.

Проблема творчого розвитку особистості в сучасному світі стоїть гостро. Саме люди з творчим мисленням приносять у соціум нові ідеї, розробки, стають лідерами, надихають і ведуть за собою інших людей у розбудові стратегій, технологій, дають поштовх змінам у конкретних сферах життя. Творчість має велике значення й у становленні самої людини, що реалізується як професіонал і як особистість та відчуває при цьому повноту життя. У наш час стратегічним напрямком у розвитку національної школи є посилення уваги до максимального розкриття обдарувань і здібностей учнівської молоді, пріоритетність розвитку творчих рис. У зв'язку з цим викладання художньої культури в загальноосвітній школі потребує вчителя, який має не тільки знання предмета, але й головне – є компетентним у навчанні учнів, здатним допомогти вихованцям через набуття ними предметних компетенцій, виявляти на практиці свої знання, розвинути творчі якості. Отже, **метою статті** є висвітлення окремих творчих форм роботи старшокласників на уроках художньої культури, що стимулює учнів вивчати мистецтво й художню культуру та творчо реалізовуватися їхніми засобами.

Важливих є ретельне планування уроку художньої культури. Практична робота учнів може забрати багато часу, виникає потреба пошуку таких форм, що в сукупності займуть не більше 15–20 хв. Такими є групові форми, що передбачають виокремлення керівників груп (активних учнів, яких можна заздалегідь підготувати й зацікавити роллю керівника творчого проекту, організатора діяльності групи з метою її більш швидкої та ефективної роботи), а

також секретарів чи помічників, які фіксуватимуть досягнення учасників групи на різних етапах уроку в «Картках активності учнів», що економить час вчителя на оцінювання наприкінці заняття. Ретельно продуманий та спланований урок з позиції балансу теоретичного викладу матеріалу і практичного його засвоєння дає змогу проводити цікаві, змістовні, насичені творчістю учнів уроки художньої культури.

Вивчаючи предмет, старшокласники пізнають культуру народів світу через мистецтво в різних його проявах. Різноманітні види мистецької діяльності дають можливість учням бути не тільки пасивними слухачами, а й активними учасниками творчого процесу:

- *музика* – спів, аналіз музичних творів;
- *література* – складання віршів, написання оповідань;
- *живопис* – написання власних «шедеврів», обговорення художніх образів;
- *художня фотографія* – створення фотоальбомів, тематичні виставки;
- *скульптура* – ліплення з глини та інших пластичних матеріалів;
- *декоративно-ужиткове мистецтво* – опанування різними декоративними техніками та народними промислами;
- *сценічні та екранні види мистецтва* – участь у театральних постановках, відеозйомка.

Мистецтво архітектури більш складне для освоєння у практичній роботі школярів – не кожен учень зможе накреслити модель будівлі чи виготовити макет. Для більш предметного та цікавого ознайомлення з архітектурою в практичний спосіб можна запропонувати техніку *кірігамі* – вид оригамі, де дозволяється використання ножиць для розрізання паперу в процесі виготовлення моделі. Це основна відмінність кірігамі від інших технік складання паперу, що підкреслено у назві: з *яп. кірі* – різати, *гамі* – папір. По закінченні роботи учні отримують об'ємну модель відомої архітектурної споруди. Милуючись результатом, підліток, як справжній «творець-архітектор», відчуває захоплення та прагнення виконувати більш складні роботи. Розглянемо

докладніше японську техніку роботи з папером на прикладі створення конкретних робіт.

1. Використовуємо роздруковану схему кірігамі – обов'язковий кольоровий друк (схема 1).

2. Звертаємо увагу учнів, що на схемі є чорні, блакитні й червоні лінії. Канцелярським лезом обережно прорізаємо папір виключно по чорних лініях.

3. Складаємо об'ємну модель споруди наступним чином:

- блакитні лінії загинаємо всередину;
- червоні лінії загинаємо назовні.

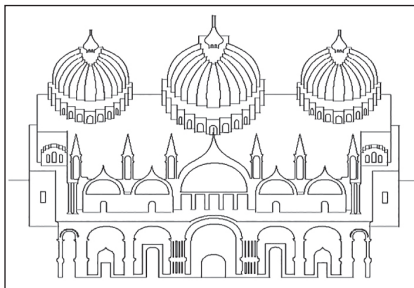
Отримуємо об'ємну модель всесвітньо відомої споруди – базиліки Сан Марко у Венеції, Італія (див. модель 1, фото 1).

Таким же чином створюємо модель мавзолея Тадж Махал у Індії (див. схему 2, модель 2, фото 2).

Для економії часу на уроці схеми краще обирати нескладні, прорізати їх заздалегідь учні можуть вдома або під час гурткової роботи, на уроці ж залишається тільки скласти їх в об'ємні моделі.

Цікавою формою практичної роботи на уроці може стати виготовлення японського віяла в техніці оригамі (до уроку в 11-му класі, тема «Японський театр»). Учні самостійно готують інформацію про використання віяла в побуті та мистецтві японців, а в практичній частині уроку в групах збирають віяло; потім презентують виріб і актуалізують один із варіантів застосування віяла

Схема 1

Модель 1

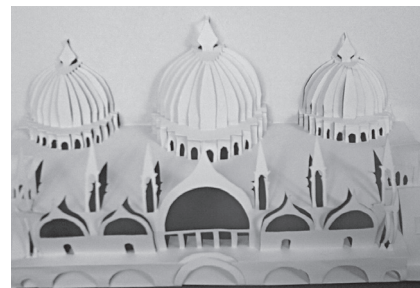

Фото 1

у життєдіяльності японців. Ефективну роботу в групі з п'яти осіб забезпечує її керівник – заздалегідь підготовлений учень, який відповідає за наявність усіх деталей.

Розглянемо докладніше техніку складання віяла. Знадобляться: аркуші паперу формату А4; лінійка; ножиці; степлер; скотч; клей; паперові «квітки сакури» для декору.

Покрокове складання віяла:

1– 4. Прямокутні сигмети з'єднуємо між собою, утворюючи стовпчики, та закріплюємо їх степлером.

5–7. Нижні краї стовпчиків з'єднуємо «гармошкою» за допомогою степлера.

8–9. Нижню частину віяла збираємо та фіксуємо скотчем.

Віяло можна прикрасити заздалегідь сплетеною з ниток кіскою – прикріпити її до низу віяла скотчем (докладнішу інформацію щодо техніки виконання віяла див. у джерелі 4).

Висновки. Творчому розвитку, культурному збагаченню учнів старшої школи, що є пріоритетною метою навчального предмета «Художня культура», сприятиме уміле поєднання теоретичної та практичної складових уроку, залучення підлітків до різноманітних форм творчої діяльності, зацікавлення мистецтвом. Це активізуватиме їхню участь у культурному житті школи, села чи міста – у виставках, конкурсах, святах.

Реалії викладання мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах (скорочення годин, викладання предметів мистецького циклу вчителями початкових класів та ін.) ускладнюють виконання вимог чинних навчальних програм, тому вважаємо доцільним та необхідним застосування педагогом різнопланових, різнотипних практичних завдань як додаткової мотивації старшокласників до вивчення скарбів культурної спадщини людства. Важливо вивчати й переймати досвід, методи роботи зі школярами сучасних художників-педагогів.

Важливим результатом уроків художньої культури є зв'язок отриманих теоретичних знань із життям, соціалізація особистості, що відкриває перед старшокласниками додаткові шляхи самореалізації. Пізнання мистецтва

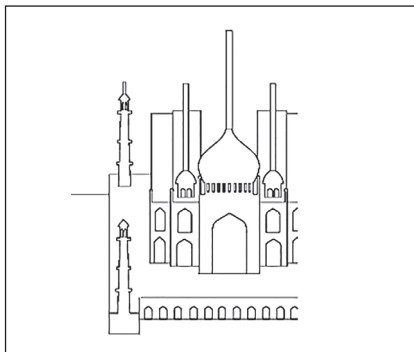
відбудуватиметься швидше й успішніше за умови вмотивованого, зацікавленого ставлення підлітків до предмета, творчого самовираження у процесі навчання, опанування декоративних технік, ознайомлення через практичні дії з досвідом відомих митців.

Перспективним вважаємо подальшу розробку й апробацію різних типів практичних завдань до уроків художньої культури.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бухлова Н. Як навчити учитися: поради та рекомендації / Н. Бухлова. – Київ : Шк. світ, 2007. – 128 с.

Схема 2

2. Колчина Е. Б. Педагогические условия формирования эстетических интересов у учащихся 5–8 классов в процессе изучения курса мировой художественной культуры в системе негосударственных образовательных учреждений : дис. канд. пед. наук 13.00.01 / Е. Б. Колчина. – Москва, 1998. – 134 с.

3. Мінасян Н. Г. Формування мотивації на уроках художньої культури // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2011. – № 2(9). – С. 95–97.

4. Оригами. Японский веер. Мастер-класс с пошаговым фото [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://masterclassy.ru/origami/master-klassy-po-origami/5265-origami-yaponskiy-veer-master-klass-s-poshagovymi-foto.html>

5. Художня культура. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів художньо-естетичного напрямку. 10–11 класів.

Модель 2

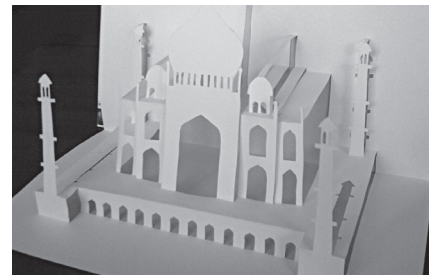
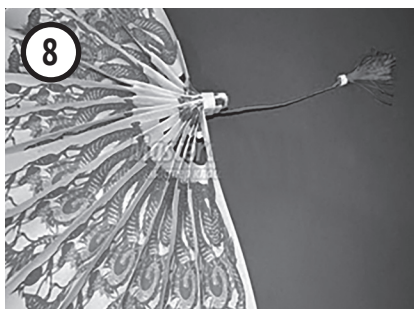
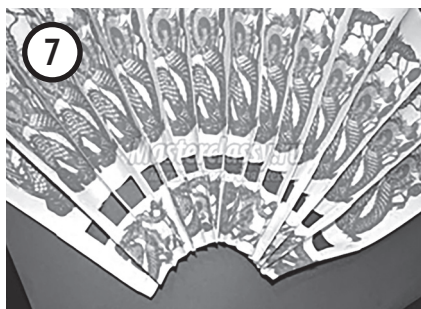
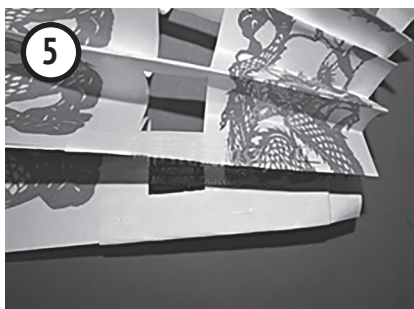
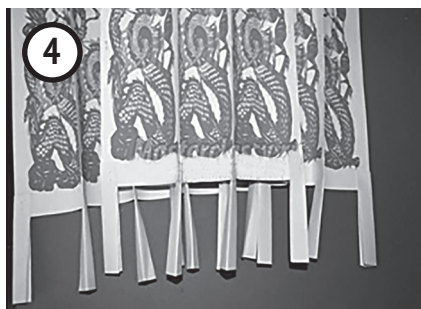
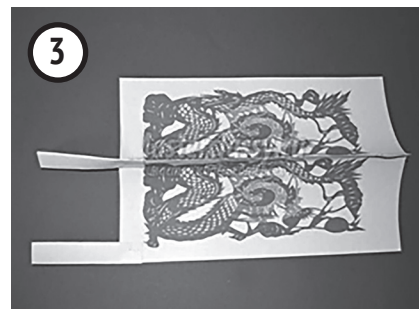
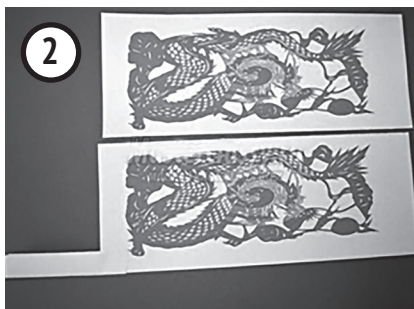
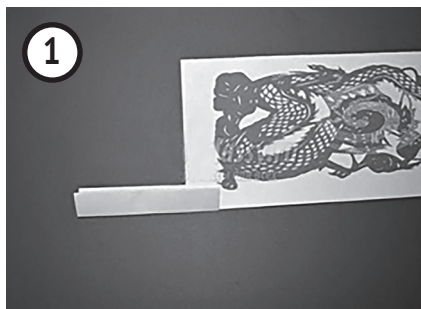

Фото 2

си (профільний рівень) / за заг. редакцією Л. Масол, Н. Міропольської // Мистецтво та освіта. – 2010. – № 2. – С. 2–12.

REFERENCES

1. Buhlova, N. (2007). *Yak navchiti uchititsya: poradi ta rekomendatsiyi* [How to teach to learn: tips and advice]. Kyiv: Shk. svlt.

2. Kolchina, E.B. (1998). *Pedagogicheskie usloviya formirovaniya esteticheskikh interesov u uchashchihsya 5-8 klassov v protsesse izucheniya kursa mirovoy hudozhestvennoy kulturyi v sisteme negosudarstvennykh obrazovatelnykh uchrezhdeniy* [Pedagogical conditions of formation of aesthetic interests of pupils of 5-8 classes in the course of studying the course of world artistic culture in the system of private educational institutions]. (Doctoral dissertation, Moskva).

3. Minasyan, N.G (2011). *Formuvannya motivatsiyi na urokah hudozhnoyi kulturi*. [Formation of motivation at the lessons of artistic culture]. [A treasure trove of scientific

education of the Donetsk region], 2(9), 95-97.

4. Origami. *Yaponskiy veer. Master-klas s poshagovym foto* [Origami. A Japanese fan. Master class with step by step photos]. Retrieved from <http://masterclassy.ru/origami/master-klassy-po-origami/5265-origami-yaponskiy-veer-master-klas-s-poshagovymi-foto.html>

5. Masol L., Miropolsk N., (2010). *Hudozhnya kultura. Programa dlya zagalnoosvltnlh navchalnih zakladiv hudozhno-estetichnogo napryamku. 10-11 klasi (profilniy rlvn)*. [Artistic culture. The program for secondary schools, artistic and aesthetic direction. 10-11 (profile level)]. *Mistetstvo ta osvita* [Art and education], 2, 2-12.

Стаття надійшла до редакції 19.07.2016 р.

Формування особистості з інноваційним, креативним мисленням, здатної до життєтворчості та самореалізації в складних і суперечливих процесах сьогодення є пріоритетною метою сучасної української школи. Важливу роль у розвитку креативності, творчості, духу новаторства відіграє мистецька освіта, розвиток і якість якої позначається на культурі окремої особистості й усього суспільства загалом, оскільки мистецтво володіє потужним потенціалом і впливає на інтелект, збагачує емоційну сферу людини, стимулює розвиток її творчих здібностей. Реалізувати цей комплекс завдань під силу педагогам мистецьких дисциплін, яким важливо на уроках створити максимум умов для активного пізнання і спілкування школярів з мистецтвом, надати найбільше можливо-